

idiomes i actualment existeixen més llibres i escrits de Spurgeon que de qualsevol altre escriptor cristià.

45. Joan Lassús (1901-1996), fill de Joan Lassús Sagner i Josepa Colomeda Flaqué, va iniciar-se en el món de la música de la mà de Josep Vicens Juli Xaxu i en la tècnica fotogràfica al costat de Josep Esquirol Pérez. El seu pare, Joan, va ser destinat a la Guerra de Cuba (1895-1898) però va desertar i va refugiar-se un temps a l'Argentina.

46. LUND, Eric: "Spain-Rev. Eric Lund", *Baptist Missionary Magazine*, desembre 1884, p. 546.

47. HUGHEY, opus. cit., p. 41.

48. HUGHEY, Jhon David: *Los Bautistas en España*. Casa Bautista de Publicaciones, Madrid, 1985, p. 28.

49. CLARA, Josep: *Els fills de la llum (1811-1987)*. Editorial Art-3, Figueres, 1988, p. 33.

50. Ídem, p. 126.

51. VILA, M.: *El Cementiri Vell*. Ajunt. l'Escalà, l'Escalà, 1991, p. 33.

52. GALLEGOS, Jordi: *L'Escalà des de l'empostissat*. Ajunt. l'Escalà, l'Escalà, 2008, pp. 61-62.

53. VILA, opus. cit., p. 39.

54. ROMERO, Alfons i PLA, Jordi: *Catolicisme i anticlericalisme a l'Empordà del XIX*. Edicions Federals, Figueres, 1987, pp. 52-53.

55. RAURELL, opus. cit., p. 7.

56. ALBERT, Lluís: *Josep Vicens i Juli 'Xaxu'*. Edigraf, Barcelona, 1978, p. 7.

57. El periòdic mensual *El Heraldo* (1886-1936), subtítulat "Evangèlic, científic i il·lustrat", editat en castellà per la "Societat Espanyola de Tractats Religiosos" amb vocació estatal i sota la direcció de la família López Rodríguez, serví per divulgar la doctrina evangèlica i polemitzar amb la premsa catòlica. Fou fundat pel pastor anglicà i periodista Alejandro López Rodríguez (1857-1912). GUILLAMET, opus. cit., p. 132-137.

58. *El Semanario de Figueras* va néixer el 1880 i es convertí a partir de 1886 amb el lema "Díos, Patria y Fueros" en l'òrgan dels carlistes i catòlics més retrògrads units al voltant del Centre de Catòlics. *La Concentració*, bisetmanari de tendència republicana i democràtica, va aparèixer el 1887 i el 1891 es convertiria en diari (l'únic diari que hi ha hagut a Figueres) durant una curta etapa. GUILLAMET, opus. cit., pp. 128-131 i 147-149 respectivament.

59. *La República* era l'òrgan del Partit Republicà Progressista de l'Empordà. Era una publicació de periodicitat setmanal en castellà editada els anys 1890-1896 a Figueres. GUILLAMET, opus. cit., p. 153-156.

60. *El Eco de la Verdad*, òrgan de les esglésies baptistes nascut 6/1/1893, va ser editat per Lund en català i castellà després de recuperar la seva salut que el forçà a deixar *El Evangelista*.

61. CLARA, Josep: *Els protestants*. Diputació Girona-Caixa Girona. Girona, 1994, p. 25.

62. BONET, opus. cit., p. 34.

63. Ídem, p. 264.

64. Fons de la Junta Electoral del Cens Electoral de Girona. Arxiu Històric de Girona

65. Revista *La Sardana*, núm. 3, l'Escalà, 11/10/1900, p. 8.

66. Registre Civil de l'Escalà

67. *El Eco de la Verdad* de 23/7/1897, p. 116.

68. CLARA, opus. cit., 1994, p. 38.

69. Ídem, p. 43.

70. BONET, opus. cit., p. 22.

71. Revista *El Eco de la Verdad*, maig 47, p.

72. HUGHEY, opus. cit., 1964, p. 39.

73. VILA, opus. cit., p. 45.

74. BONET, opus. cit., p. 24.

75. GARCÍA, opus. cit., p. 102.

76. GONZÁLEZ, opus. cit., p.

77. Ambrós Celma, casat amb una neboda d'Anglada a Barcelona el 1907, va ser 32 anys pastor de l'església baptista de Barcelona. Com a director de l'obra baptista a Catalunya tenia l'obligació d'atendre esglésies sense pastor, com fou el cas, arran de la defunció d'Anglada el 1917, de fer-se càrrec de les de Figueres, l'Escalà i alguna altra.

78. GONZÁLEZ, opus. cit., p. 2.

79. HUGHEY, opus. cit., 1964, p. 55.

80. Ídem, p. 22.

81. BONET, opus. cit., p. 35.

82. *El Mensajero Bautista* va aparèixer el gener de 1923 en substitució d'*El Eco de la Verdad* per raons de censura com a òrgan oficial de la Unió Evangèlica Baptista Espanyola. Quatre anys després, el gener de 1927, recuperava el nom *El Eco de la Verdad* que havia pres el relleu a *El Evangelista* nascut el 6 de gener de 1893.

83. BONET, opus. cit., p. 195.

84. MUNIESA, David i MARTÍNEZ, Eleazar: *Crònica d'una supervivència. 125 de testimoniatge evangèlic baptista a Figueres*. IEB, Figueres, 2006, pp. 102-103.

85. *El Eco de la Verdad*, maig 1929, p. 767.

86. VENTURA, opus. cit., p. 222.

87. *El Eco de la Verdad*, novembre de 1929, p. 176.

88. CLARA, Josep: "Un informe sobre els protestants a la diòcesi de Girona l'any 1930", *Revista de Girona*, 100. Girona, 1982, pp. 247-254.

89. MUNIESA i MARTÍNEZ, opus. cit., p. 17.

90. *El Diluvio* 16/6/31. *El Diluvio*, republicà i anticlerical, fou un dels diaris més influents a Barcelona i dels de més llarga durada de la premsa catalana. Inicià la seva trajectòria amb el nom d'*El Telégrafo* el 1858 i es transformà en *El Diluvio* el 1879. Com tants altres, desaparegué amb el franquisme el 1939.

91. *Empordà Federal* (1911-1923, 1930-1934 i 1935-1938) fou un periòdic setmanal catalanista progressista de Figueres que entroncava amb l'ideari i els valors del republicanisme d'arrel federal que havia sorgit a l'Empordà durant la primera meitat del segle XIX. TEIXIDOR, Anna: *Amb la República al cap i Catalunya al cor. Empordà Federal 1911-1938*. Ajuntament de Figueres, 2011.

92. *L'Autonomista*, fundat per Dàrius Rahola, va ser un periòdic publicat a Girona (1898-1939) vinculat primer al republicanisme federal i després a ERC. El 1920 va passar de setmanari a diari i el 1933 va passar de publicar-se en castellà a fer-ho en català.

93. El missatge de Palau, immensament popular a Centre i Sud-Amèrica, ha estat escoltat per milions i milions de persones. Va ser convidat pel president George W. Bush a visitar set vegades la Casa Blanca després dels atacs islamistes de l'11 de setembre de 2001.

94. Martí Batalla Poch (1898-1936), fill de Francesc Batalla Simon i Carme Poch Sureda, casat amb Magdalena Catà Catà, fou assassinat el 31 d'octubre de 1936 al seminari de Girona en venjança per l'atac del creuer facciós Canarias a la badia de Roses. BRUGUERA, Rafel: *Escalencs assassinats durant la Guerra Civil*. CCG Edicions, Girona, 2009.

95. MUNIESA, David: *Samuel Vila: una fe contra un imperio*. Terrassa, Clie, 1979, pp. 18-19.

96. Jaume Pellicer es va exiliar a França el febrer de 1939. Després d'un llarg període per terra francesa va morir entre el 2 i el 5 de juliol de 1944 a l'edat de 30 anys durant el trasllat en tren al camp d'extermini nazi de Dachau. Dels 2.152 homes que portaven amuntegats els 22 vagons del tristement cèlebre 'Tren de la mort' 1.114 (51'77%) van morir durant el trajecte a causa de l'asfíxia provocada per la calor i l'absència de ventilació.

97. Jaume Pellicer i Manel Quintana eren amics i havien coincidit també de milicians a la zona de Colera. Manel, nét d'alguns dels fundadors de la comunitat baptista a l'Escalà, alguns anys després, el 1953, emigraria a l'Argentina seguint les passes de la seva germana Raquel acompanyat de la seva dona Paquita Rodríguez Jodar i el seu fill David; allí, practicaria el culte a les esglésies de la Unitat Evangèlica. Manel moriria el 2002.